

Višeslav Raos

Teritorijalnost i identitet: Istarski demokratski sabor i Sjeverna liga, Fakultet političkih znanosti, Zagreb, 2014., 307. str.

Knjiga *Teritorijalnost i identitet: Istarski demokratski sabor i Sjeverna liga* Višeslava Raosa proizašla je iz doktorske disertacije autora pod nazivom *Istarski demokratski sabor i Sjeverna liga – komparativna analiza uspješnosti uspostave de facto teritorijalnosti*. Riječ je o komparativnoj analizi dviju, prema riječima autora, najuspješnijih europskih regionalističkih stranaka – hrvatskog Istarskog demokratskog sabora i talijanske Sjeverne lige, a koja ujedno predstavlja velik doprinos u istraživanju stranaka s regionalnim predznakom. Knjiga je podijeljena u nekoliko važnih sekcija, pri čemu se na samom početku pruža uvid u dosadašnje istraživačke pothvate u području komparativne analize regionalističkih stranaka, od zbornika radova urednika Steina Rokkana i Dereka W. Urwina *The Politics of Territorial Identity: Studies in European Regionalism* (1982) koji je otvorio perspektivu za proučavanje regionalizma, do relevantnih članaka hrvatskih istraživača i publicista koji su se bavili proučavanjem tog tipa političkog djelovanja. Iz uvida u stanje istraživanja regionalizma konstatira se da se proučavanju regionalističkih stranaka dosad pridavala manja važnost u odnosu na ostale tipove stranaka u komparativnoj analizi, kao i to da postoji svojevrsna pojmovna zbrka koja dovodi do miješanja triju sličnih, ali ipak različitih tipova stranaka s regionalnim predznakom: regionalnih, regionalističkih i etnoregionalističkih. Tako prema autoru, regionalne stranke mogu biti i one koje kontinuirano djeluju na nacionalnoj stranačkoj razini, ali zbog postojanja biračkih utvrda u nekoj regiji gdje postoji snažna biračka baza tih stranaka mogu dobiti epitet regionalnih (primjerice Hrvatska narodna stranka u Varaždinskoj županiji). Regionalističke stranke, pak, svoje političko djelovanje baziraju isključivo na nekoj regiji, odnosno regionalnom teritoriju, a da pritom ne moraju imati etnički predznak, odnosno identitet na kojem grade političko djelovanje može biti i multikulturalan/hibridan, a ne isključivo vezan za jednu etničku kulturu (primjerice Istarski demokratski sabor u Istri). Etnoregionalističke stranke jesu one koje osim fokusiranja svog političkog djelovanja na neku regiju, obuhvaćaju i etničku komponentu, primjer čega je katalonska *Convergència i Unió*. Temelj istraživanja u knjizi jesu upravo regionalističke stranke, dakle one koje su usredotočene na poseban teritorij unutar države koji međutim nije obilježen nekim isključivim etničkim identitetom, već jezičnom i kulturnom pluralnošću, tvoreći tako višeslojni i posebni regionalni politički identitet u odnosu na onaj „službeni“.

U drugom dijelu knjige razjašnjava se također analitički i teorijski okvir istraživanja. Naslanjajući se na Miodownika i Carritea (2006) koji postojanje i djelovanje regionalističkih stranaka vežu primarno uz komponentu teritorijalnosti, autor nastoji istražiti ono što su Miodownik i Carrite nazvali drugom dimenzijom teritorijalnosti, naime *de facto* teritorijalnost, odnosno stranačka i izborna aktivnost regionalističkih stranaka na teritoriju kojeg poimaju kao prostor svog legitimnog političkog djelovanja, naspram *de jure* teritorijalnosti kao prve dimenzije teritorijalnosti, koja se odnosi na definiranje teritorija na kojem regionalističke stranke žele politički djelovati. *De facto* teritorijalnost se istražuje na dvije razine: na prvoj se mjeri prema broju izbornih jedinica koje su unutar teritorija važnog za regionalističku stranku, a u kojima potonja ostvaruje dobre izborne rezultate; na drugoj razini se mjeri prema broju jedinica na teritoriju važnog za regionalističku stranku u kojima potonja sudjeluje u izvršnoj vlasti. Autor pridodaje i treću razinu uspješnosti regionalističkih stranaka koju izvodi iz teorijskih postavki Giovannija Sartorija, naime koliko je

regionalistička stranka uspjela u tome da na relevantnom teritoriju postane predominantnom strankom, odnosno da uspije najmanje tri puta uzastopce osvojiti natpolovičnu većinu mandata.

Sljedeće poglavlje, prije empirijske analize obiju stranaka, posvećeno je problematiziranju odnosa prostora i identiteta, koje je posebice važno u konstituiranju regionalističkih stranaka, jer je teritorijalnost, prema mišljenju niza istraživača, ključna komponenta u definiranju i objašnjavanju kako regionalizma tako i regionalističkih stranaka. Te stranke, naime, svoje političko djelovanje usmjeravaju na stanoviti, za njih važan prostor, kojeg nastoje obuhvatiti izvlačeći iz njega jedinstveni identitet kojeg žele predstaviti naspram ostalih identiteta koji su postoje u određenoj političkoj zajednici (državi). Poseban historijski položaj određene regije, jezično-kulturna posebnost, ekonomski položaj – sve to mogu biti važna polazišta za konstituiranje drugačijih identitetskih obilježja naspram onih ostalih ili većinskih u nekoj državi.

Sama analiza dviju stranaka oslanja se na niz empirijskih podataka koji se primarno odnose na rezultate izbornog natjecanja kroz razdoblje od 1990. do 2013. godine, na svim važnim razinama, od lokanih/regionalnih do nacionalnih/parlamentarnih izbora. Promatraju se važni strukturni elementi kao što su izborni sustav, stranački sustav, te upravna podjela zemlje, ali i kontekstualni kao što su organizacijska uspješnost stranke, njezin odnos sa glavnim koalicijskim partnerom na regionalnoj i nacionalnoj razini, te sa ostalim regionalističkim strankama. Na taj način želi se izmjeriti uspješnost u uspostavljanju *de facto* teritorijalnosti na području kojeg stranka smatra važnim. Analiza izbornih rezultata u posljednja dva desetljeća na primjeru obje stranke praćena je detaljnijim opisima konteksta u kojem su se izbori odvijali, te događaja i ličnosti koje su utjecale na stranačku politiku u tom trenutku. Tako se dobiva jasnija slika uspješnosti jedne stranke u ostvarivanju druge dimenzije teritorijalnosti, odnosno nepotpune uspješnosti druge stranke. Konkretno, autor ocjenjuje IDS uspješnijom u odnosu na Sjevernu ligu, a svoj argument osim oslanjanja na izborne rezultate precizno ilustrirane izbornim zemljovidima, potkrepljuje i zaključcima proizašlim iz usporedbe obje stranke i njihovih razlika. Naime, IDS se u svome djelovanju oslanja na povijesno utemeljene identitetske korijene, dok Sjeverna liga tek nastoji stvoriti onaj identitet kojeg bi navodno trebala predstavljati miješajući različite tradicije i usložnjavajući kulturnu kompleksnost Padanije, regije koju navodno predstavlja. Osim toga, IDS se usredotočio na geografski i kulturno manji prostor, dok Sjeverna liga Padanijom želi obuhvatiti veći i kulturno kompleksniji prostor što joj otežava da takve intencije u potpunosti realizira. Dakle, IDS je uspješnije konceptualizirao regionalni identitet kojeg želi politički predstavljati za razliku od Sjeverne lige koja je zbog navedenih razloga bila manje uspješna. Međutim, obje stranke dijele pozivanje na obranu ekonomskih postignuća regije/periferije u odnosu na centar koji neuravnoteženo i nepravedno crpi resurse dotičnih regija, te tako sprječava njihov potpuni ekonomski prosperitet. Također, obje stranke su svojim pojavljivanjem uspjele popuniti svojevrsnu prazninu koja je nastala nakon velikih strukturnih i institucionalnih promjena u obje države. U Hrvatskoj, nakon prelaska iz autoritarnog u demokratski režim praćenog pitanjem odcjepljenja od Jugoslavije, u Italiji nakon urušavanja višedesetljetnog stranačkog sustava tzv. Prve republike i snažnog protustranačkog sentimenta među biračima nakon otkrića velike korupcijske mreže u koju su bile upletene sve važne poslijeratne stranke. U tom kontekstu IDS se pokazao uspješnijim jer je predstavljao snažnu opozicijsku snagu u svojoj regiji Hrvatskoj demokratskoj zajednici, stranci koja je nastojala apsolutno dominirati političkim životom Hrvatske devedesetih godina prošlog stojeća, što joj u Istri upravo zbog identitetskih razloga nije uspjelo. Stoga je upravo HDZ nastojao prokazati IDS kao iredentističku/separatističku stranku, pa je potonja konstantno

nastojala ublažavati svoj imidž. Sjeverna liga je, naprotiv, počela kao protusustavska stranka koja nije dio korumpiranog i neučinkovitog političkog sustava, ne suzdržavajući se ponekad ni od ekstremističkih stajališta, da bi i sama završila obilježena koruptivnim ponašanjem svojih glavnih čelnika i potpunom uklopljenošću u politički sustav. Obje stranke su ocijenjene kao dvije najuspješnije regionalističke stranke u državama Europske unije i zbog činjenice da su obje uspjele sudjelovati u vlasti na nacionalnoj razini, iako se ni jedna ni druga nisu u potpunosti pokazale pouzdanim članicama koalicija kojih su bile dio.

U zaključnom dijelu autor konstatira da su se dva čimbenika pokazala izrazito važnima za regionalističku stranku u postizanju uspješnosti u uspostavljanju *de facto* teritorijalnosti, a to su upravna podjela zemlje kao jedan od strukturnih čimbenika, te odnos regionalističke stranke s glavnim koalicijskom partnerom kao jedan od kontekstualnih elemenata, makar ni ostali čimbenici nisu u potpunosti zanemarivi. Tome treba pridodati i uspješnost u operacionalizaciji regionalnog identiteta, u kojem je IDS ocijenjen kao znatno uspješniji od Sjeverne lige iz gore navedenih razloga. Stoga se nakon iscrpne i slojevite analize obje regionalističke stranke pokazalo da je ukupno gledajući IDS uspješniji od Sjeverne lige na sve tri promatrane razine obuhvaćene analitičkim okvirom istraživanja, te da se može govoriti o IDS-u kao najuspješnijoj regionalističkoj stranci u nekoj državi članici EU-a. Pomalo paradoksalno, imajući u vidu činjenicu da je Hrvatska i dalje prilično upravno i fiskalno centralizirana država, te da se IDS nije uspio izboriti za znatan stupanj decentralizacije ni unutar regije koju predstavlja, a ni na području cijele države.

Naposljetku treba reći kako ova binarna studija predstavlja znatan doprinos proučavanju regionalističkih stranaka kao posebne vrste stranaka u komparativnoj politici, ne samo u kontekstu hrvatskog političkog sustava, već i na europskoj razini. Analitički okvir istraživanja postavljen je jasno i precizno što olakšava praćenje argumenata. Isto vrijedi i za teorijske postavke iz kojih su proizašle glavne hipoteze studije koje su potkrijepljene iscrpnim analizama empirijskih podataka dodatno ilustriranim i popraćenim izbornim zemljovidima. Razlikujući regionalističke stranke od regionalnih i etnoregionalnih, autor unosi više pojmovne jasnoće u područje proučavanja ovih stranaka nastojeći pokazati slojevitost fenomena regionalizma i stranaka s regionalnim predznakom, te nedostatnost onih komparacija koje takvu slojevitost ne uzimaju u obzir.

Mirela Radonjić, Fakultet političkih znanosti, Zagreb